

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı:1967/32

Karar Sayısı:1968/57

Resmi Gazete tarih/sayı:8.11.1969/13346

İptal dâvasını açan : İstanbul Üniversitesi adına Rektör Ekrem Şerif Egeli.

Dâva dilekçesinin Anayasa Mahkemesinde kayıt tarihi : 4/10/1967

İptal dâvasının konusu: 8 Temmuz 1967 günlü ve 12642 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 4 Temmuz 1967 günlü ve 892 sayılı Hacettepe Üniversitesi Kurulması hakkındaki Kanunun usul ve esas yönlerinden Anayasa'ya aykırılığı ileri sürülerek iptali istenmiştir.

I- İLK İNCELEME':

Anayasa Mahkemesi içtüzüğünün 15. maddesi gereğince Anayasa Mahkeme sinin 24/10/1967 gününde, Başkan İbrahim Senil, Başkan Vekili Lûtfi Ömerbaş, Üye Salim Başol, Feyzullah Uslu, A. Şeref Hocaoğlu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Saat Koçak, Avni Givda, Muhittin Taylan, Recai Seçkin, Halit ZARBUN, Ziya Önel ve Muhittin Gürün'ün katıldıkları toplantıda yaptığı ilk inceleme sonucunda, her ne kadar dâva konusu yasa, Hacettepe Üniversitesi için konulmuş ise de, hükümleri sonuç olarak davacı Üniversitenin dahi varlık ve görevini ilgilendirir nitelikte görüldüğünden ve özellikle Hacettepe Üniversitesinin başka yerlerde de fakülte açabilmesi hükme bağlanmış bulunduğundan, davacının bu dâvayı açmağa yetkili olduğu kabul edilerek eksik görülen bazı bilgi ve belgelerin davacı rektörlükten istenmesine karar verilmiş ve 5/12/1967 gününde yapılan toplantıda da eksiklerin tamamlandığı anlaşılmış olmakla işin esasının incelenmesi oybirliği ile kararlaştırılmıştır.

II- SÖZLÜ AÇIKLAMA DURUMU :

Anayasa Mahkemesinin 27/6/1968 gününde yaptığı ve Başkan Vekili Lûtfi Ömerbaş, Üye İhsan Keçecioğlu, Salim Başol, Feyzullah Uslu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Sait Koçak, Muhittin Taylan, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN, Ziya Önel ve Muhittin Gürün'ün katıldığı toplantıda, 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı Kanunun 29. maddesi gereğince davacının sözlü açıklamasının dinlenmesine, İhsan Ecemiş ve Recai Seçkin'in karşı oyları ile ve oyçokluğu ile karar verilmiştir. Bu karar uyarınca, sözlü açıklamayı dinlemek üzere Başkan Vekili Lûtfi Ömerbaş, Üye İhsan Keçecioğlu, Salim Başol, A. Şeref Hocaoğlu, Fazlı Öztan, Celâlettin Kuralmen, Hakkı Ketenoğlu, Sait Koçak, Avni Givda, Muhittin Taylan, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin, Ahmet Akar, Halit ZARBUN ve Muhittin Gürün'ün katıldıkları 8/10/1968 günlü toplantıda : Davacı İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne dinlenme gününün bildirildiği; Rektörlüğün 26/7/1968 günlü ve 3393 sayılı yazısında, belirttiği temsilcilerin gelmediği anlaşılmış ve her ne kadar davacı İstanbul Üniversitesi Rektörlüğü, 4/10/1968 günlü ve 4472 sayılı yazısıyla öğretim üyelerinin yoğun kaçınılmaz bir sınav çalışması içinde bulduklarını, temsilcilerin Ankara'ya gelmelerinin olağanüstü sınav güçlükleri doğuracağını belirterek dinlenmenin daha sonraki bir güne bırakılmasını istemişse de, 44 sayılı Kanunun 30. maddesinin açık hükümüne ve davacıya bu maddeye uygun olarak yapılan tebligata göre dinlemenin başka bir güne bırakılması isteminin reddine ve incelemenin dosya üzerinde yapılmasına, Başkan Vekili Lûtfi Ömerbaş, üyelerden İhsan Keçecioğlu, Salim Başol, Celâlettin Kuralmen ve Hakkı Ketenoğlu'nun karşı oyları ile ve oyçokluğu ile karar verilmiştir.

Üniversitenin açıklaması :

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

Mahkememizin yukarıda değinilen; 27/6/1968 günlü toplantısında aynı konuda Türkiye İşçi Partisince açılmış bulunan 1967/34 sayılı dâva nedeniyle, 22/4/1962 günlü ve 44 sayılı Kanunun 29. maddesi gereğince, olayda ilgisi bulunduğundan dolayı Hacettepe Üniversitesi Rektörünün sözlü açıklamasının dinlenmesine karar verilmiş ve 8/10/1968 günlü toplantıda Hacettepe Üniversitesini temsilen gelen vekil ve rektörün yaptıkları sözlü açıklamalar kısaltılmış olarak aşağıya alınmıştır.

Hacettepe Üniversitesi vekilinin sözlü açıklaması özeti :

"892 sayılı Kanunun 1. maddesi, merkezi Ankara'da olmak üzere Hacettepe Üniversitesi adıyla tüzel kişiliği haiz, özerk bir üniversite kurulduğunu belirtiyor. Bu, (merkezi Ankara'da olmak üzere) kaydı, memleketin başka yerlerinde de başka üniversiteler açmaya imkân verdiğiinden böyle bir üniversite Anayasa'ya aykırı olur. Çünkü her üniversite bir özel kanun ile kurulmak gerekir. Bu hükme göre Hacettepe Üniversitesi, şurada burada ayrı ayrı üniversiteler kurabilecektir; olmaz böyle şey" diyor, Ege Üniversitesi. Bunda bir ciddiyet görmedim. Zira bir üniversite kurtulmuştur. Türkçe dilinde bir dediniz mi bu rakamına delâlet eder. Merkezi Ankara'da olmak üzere Hacettepe Üniversitesinin kuruluşunun saiki Hacettepe sadece tıp ve tıp bilimleri ile uğraşan bir fakülte halinde iken, dahi Diyarbakır'da ve Erzurum'da kollar kurmuş ve yakın bir yer olmakla birlikte, Etimesgut ilersinde bazı köyleri test ve numune diye alıp oralarda, sağlık problemleri üzerinde çalışan merkezler tesis etmiş olması idi. Nitekim Ankara Üniversitesi, Diyarbakır'da bir Veteriner Fakültesi açmıştır; Ankara Üniversitesi Diyarbakır Veteriner Fakültesi, adıyla Adana da bir Ziraat Fakültesi açmıştır. Ankara Üniversitesi Adana Ziraat Fakültesi, adıyla Elazığ'da bir Tıp Fakültesini açmıştır; Ankara Üniversitesi Elazığ Tıp Fakültesi adıyla.

İkinci bir nokta ve ağırlık noktası, Hacettepe Üniversitesi Kanununun Anayasa ile belirtilmiş olan Üniversite özerkliği zedelemekte olduğu iddiasıdır. Anayasa'nın 120. maddesinde tesbit edilen üniversitelerin ancak devlet eliyle ve bir kanunla kurulacağı prensibi, beşinci fıkranın koymakta olduğu hükümlerle tamamlanmak gerekir. Bu fıkra göre üniversitelerin kuruluşu, işleyişi organları ve bunların seçimleri görev ve yetkileri, öğretim ve araştırma faaliyetleri ve bunların denetimleri bir kanunla tesbit edilir. Şu halde nasıl mahkemeler için konulmuş tedbirler varsa, burada da özerk kuruluşu korumak için alınmış bir takım tedbirler var.

Hacettepe Kanununun mevcut Üniversiteler Kanununa nispetle, ona zıt görünen hükmü, Üniversite organlarında kendini gösteriyor. Üniversite organlarının ortaya çıkışında kendini gösteriyor. 4936 sayılı Kanunda Üniversite rektörünü bütün üniversite Fakültelerinin profesörler kurulları bir araya gelmek suretiyle seçer. 12 fakülte bir araya gelir, onların oylaması ile rektör seçilir ve o kurul dağılır. Hacettepe Üniversitesi Kanunundaki hüküm bundan farklıdır. Tecrübelerin verdiği ders şudur ki şimdiye kadar, profesörler, öğretim üyeleri, rektörü hiç denetleyemedi, hiç kontrol edemedi. Rektörler geldi ki inhaları yapılan ve tâyinleri teklif edilen asistanları bütün rektörlükleri süresince tâyin etmediler. Bir öğretim, üyesinin Senatoca yapılmış olan herhangi bir muamele hakkında yazılı olarak müracaat hakkı vardır. Fakat bunun neticesi ne olacağı hakkında bir müeyyide mevcut değildir. Senatoların rektör üzerinde herhangi bir sual tevcih etme hakları yoktur. 4936 sayılı Kanun, tatbikatı içerisinde eksikleri yavaş yavaş belirtmiş olan bir kanundur. Bu nedenle yeni üniversiteye dinamik bir hüviyet verilmek istendi, öyle ki her zaman bir saat gibi işlensin; çalışmalarım araştırmalarım daha ileri birmetodla yapsın; olduğu yerde saymasın, Anayasa "Üniversiteler kendi öğretim üyeleri eliyle yönetilir." diyor. O halde yönetim, öğretim Üyeleri eliyle, onların seçeceği organlar marifetiyle yapılmalı, rektörü senato seçmeli ve rektör senatoya karşı sorumlu olmalıdır. İşte şikâyet edilen ve ödenilen bu hususlar bu kanunla yeni üniversiteye verilmiş, özlemi duyulan malî muhtariyete imkân sağlanmıştır.

Öteyandan rektör ita amiridir; amma ben buna yetişemem diyebilir, muvafık göreceği imza sahiplerine bu yetkiyi verebilir. Bu İsviçre'den esinlenmek suretiyle alınan bir sistemdir. Dekanlar

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

fakültelerin amiri itası olmaktan çıkarılmış, binaenaleyh fakülteler özerkliği ortadan kalkmış gibi bir düşüncüyü karşılamak isterim. Dekanlar fakültelerin başında sadece disiplinler umuru ile ilgili bulunan bir takım idarî memurlardan ibaret kalmayacaktır. Hacettepe Üniversitesi Kanununun anlayışı içerisinde dekanlar birinci mesele olan araştırmaların, ihtiyaçları karşılayacak şekilde ayarlanmasının temini mülâhazasının cevabım teşkil eden insanlar olacaktır. Bunlar böyle hareket edecekler ki araştırmalar nezaketleri altında yürüyebilsin ve Üniversiteden, dinamizmi ve Fonksuyonel varlığı içerisinde bir hasıla alınabilsin.

İptal isteminde, onları yanılta bir mülâhaza var; zannediyorlar ki Anayasa fakülte özerkliğini tespit etmiştir. Anayasa, özerk kuruluşlar adı altında (Üniversiteler) dedikten sonra, aydınlatıcı bir rolü var tabii bu (Üniversiteler) alt başlığının, bunların. Özerkliğinden bahsediyor. Anayasa koyucu bir hususu belirtmek istiyorsa bunu sarahaten yazar. Şu halde Anayasa'nın özerklik vermek istediği üniversitedir.

Rektöre geniş yetkiler tanınmış olması hususu : Rektöre verilen yetkiler şunlardır: Yürütme ve ita amirliği, tahakkuk memurlarını, diğer memur ve hizmetlileri atama, terfilerini ve nakillerini yapma, bundan başka bir yetkisi yok. 4936 sayılı Kanundakilerden ayrı veya tasrih edilmiş olarak Rektöre tanınmış bulunan bu yetkilerin, 4936 sayılı Kânunda tasrih edilmemiş hususlardan oldukları için Anayasa'ya aykırılıkları ileri sürülüyor ama, bizim problemimiz Anayasa'ya aykırılıktır; 4936 sayılı Kanuna aykırılık değil. Burada zannederim bir zühul var. Böyle bir iddianın ayakta durmasına imkân yok; kanun yapıcı bugün böyle der; yarın şöyle der; çünkü vakialara göre ortaya çıkacak ihtiyaçların hukukî kalıplar içerisinde karşılanması zaruridir.

Diğer taraftan rektörün bu gibi yetkilerle teçhiz edilmiş olması, seçiminin Senatoca yapılması ne gibi iyilikler getirebilir diye düşünülecek yerde, 4336 sayılı Kanuna uymadığı için caiz değildir neticesine varılırken bir de Üniversite, behemehal fakülte ile olur, fakültesiz üniversite düşünülemez deniyor. Fakat Üniversitesiz fakülte mümkündür. Yani Konya'da hukuk fakültesi kurdum denilirse bu olur. Bunu kimdiyecek mevcut Üniversiteler Kanununa göre, bunu bir Üniversite Senatosunun karar altına alması, yahut bir kanunu mahsus çıkması lâzım.

Üniversitelerimiz özerk olacaktır. Fakat itiraf edeyim ki bizim fakültelerimiz sanılabileceği gibi Özerk değildir. Özerk olmalarını temenni ederim, bir ölçüde öyledirler ama, asıl olmaları gereken hususlarda değildir. Hukuk Fakültesi sekreter tayin edecektir; bu sekreteri inha eder. Tayini rektöre aittir. Doçent tayin edilecek birisi imtihana girdi, seçildi, beğenildi; tayini Millî Eğitim Bakanlığı yapar, 4936 sayılı kanuna göre, elinizdeki kanun bunları kaldırdı ve Özerk üniversitede doçentin tayini yetkisini yürütme organını temsil eden Hükümet uzvuna vermedi. Bu hal 4936 sayılı kanuna aykırı olduğu için bir nev'i yayma suretiyle Anayasa'ya aykırılık istikametinde gösterilmek isteniyor.

Üniversite tek tip olmalıdır iddiası var; Bunu bizim kanunumuz muvacehesinde nasıl karşılamak lâzım' Üniversitenin köy vesaire gibi idarî kuruluşlardan biri gibi görülmesini Yüksek Mahkemenin içtihadına aykırı bulurum. Çünkü Yüksek Mahkeme Üniversitenin genel idare içinde yerinin ayrı ve belirli olduğuna hükmetti. Meçhul bir şey değil, Anayasal değerini nasıl anlaşılması lâzım geleceği hususunu belirtti. Burada özerkliğin herşeyden önce bir tercih meselesi olduğu söylendi. Tercih, birden ziyade üzerinde olur, birden ziyade demek, tek tip olmamak demektir. Tek tip olmalıdır, deniliyor Tek tip şu bakımdan, her Üniversite özerk olmalı ve bir kanunla kurulmalıdır ve bu özerkliği savunacak koruyacak siperi saika kanunda gösterilmelidir; bunda mutabıkız ama bunun dışında hareket serbestisi, yeniliklere, ileriliklere intibak imkânı verilmeyen bir üniversite ya kötürüm doğar yahut da uzuvlarını hareket ettiremez hale getirilir. Üniversiteler hakkındaki çeşitlilik bilimsel gelişmenin şartıdır. Anayasa'nın 120. maddesi, üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri kanunla düzenlenir, demiştir. 892 sayılı kanunun, 4936 sayılı kanuna nispetle daha özerk

bir kuruluş getirdiği sabit oluyor, zaten maksat da budur. İddia ettiler ve dediler ki, üniversitelerin hepsi bir biçimde olsun; fakat 4936 sayılı kanuna aykırı bulunan ve 892 sayılı kanundan önce çıkmış olan kanunlar var. Hal böyle iken 892 sayılı kanunda buna benzer bir hüküm koymuş olduğu için Anayasa'nın koyduğu esasa aykırı hareket ediliyor iddiası ortaya atılamaz. Türkiye'de iki eş üniversite mevcut değildir. Bunlar işleyişlerinde, davranışlarında, öğrencilerinde ve öğretimlerinde farklıdırlar. Çok güzel bir tesadüf, şimdi bugünkü Ankara Üniversitesinin Senato davetnamesi ve gündemi, 4. maddesi tam gün çalışma prensibinin uygulama şekli hakkında fakültelerden gelen mütalâaları tetkik ediyor. Buna karar verecek Ankara Üniversitesi, İstanbul üniversitesi de vermek üzere.

Benim ortaya koymak istediğim Anayasa'ya aykırılığa karşı direnme değil, Anayasa'ya uygunluğun mevcut olduğunu tespit etmektedir; elimden geldiği kadar izaha çalıştım."

Hacettepe Üniversitesi Rektörünün sözlü açıklaması Özeti :

"Türkiye Üniversiteleri rektörleri muhtelif zamanlarda buluştular; bunların birine 15/8/1968 tarihinde Türkiye Üniversiteleri rektörlerinin hepsi katıldı. Hükümet, üniversitelerin gerek Hükümetçe, gerek teşriî organca yapılacak işleri hakkında üniversitelerden müşterek bir talep istiyordu. Bu toplantının sonunda rektörlerin hepsi. (Üniversitelerin tümünü ilgilileyecek hatta 4936 sayılı kanuna bağlı üniversitelerin hepsini birden kapsayacak bir teklifin bir kuruldan gelmesine imkân yoktur. Buna Üniversiteler Kanunu manidir, ve her üniversite senatosunun kendi dileğini doğrudan doğruya Hükümete iletmesi zarureti vardır. Üniversitelerin ve hattâ 4936 sayılı kanuna tabi üniversitelerin, aynı statüde reformlarını yapmalarına imkân yoktur.) görüşüne vardılar. Böylece her üniversitenin. Hükümete reformla ilgili ayrı ayrı kanun teklifinde bulunması görüşü ile neticelenen bu toplantı bu şekilde dağıldı.

Hacettepe Üniversitesi Kanunu çıktıktan sonra Üniversitenin bir müteveli heyetçe idare edileceği yazıldı. Halbuki kanunumuzda böyle bir şey yok. Rektörünün 16 yıl süre ile rektör kalacağı hakkında beyanlar ortaya atıldı. Bir çok üniversitelerde rektör hayatı boyunca rektör kalır. Hacettepe Üniversitesi Rektörü beş yıl için seçilir ve ondan sonra bir tek yıla mahsus olmak üzere ve azamî üç defa yenilenebilir.

Şunu arzetmek isterim ki aradan geçen zaman, başlangıçtaki tahminlerin hilâfına, 892 sayılı kanun hükümlerinin, mevcut üniversiteler mevzuatından daha da ileri olduğu görüşünü gittikçe kuvvetlendirdi. Meselâ Teknik Üniversite Rektörü kendi senatosunun temennisini bir kaç defa dile getirdi ve Hacettepe Üniversitesi mevzuatının kendi üniversitelerine de teşmili hususunda bir arzusu olduğunu muhtelif zamanlarda ifade etti.

Fakültelerin muhtariyeti konusu: Hacettepe Üniversitesi Kanununun 9 maddesinde der ki: bu kanun hükümlerinin kapsamadığı hususlarda 115 sayılı kanunla değiştirilmiş 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ek ve tadillerine uyulur. Bir kaç madde dışında üniversitelerde, fakültelerde öğretim, üyeliği ile ilgili hususlarda, tamamen, bu maddeye bakarak, Üniversiteler Kanunu hükümleri uygulanacaktır. 4936 sayılı kanun ve 115 sayılı kanun yeni Anayasa'mızdan evvel çıkmış kanunlardır ve bunlar idarî makamlara tayini, Milli Eğitim Bakanına bırakmışlardır. Elimizdeki kanun bu yetkiyi üniversite rektörüne vermektedir.

Fakülteyi bir birini olarak kabul etmek acaba doğru mudur' Bu gün fakülteyi üniversite birimi kabul etmek, tutuculuğu ifade edebilir. Nitekim Anayasa'nın ön tasarısında, üniversitelerle ilgili 143. maddede, üniversitelerin ilmî, idarî ve malî muhtariyeti, fakültelerin de bu muhtariyet içerisinde özel bir durumları vardır deniliyordu. Fakat Temsilciler Meclisinde yapılan görüşmeler sırasında maddeye böyle bir ilâve yapılmamış ve fakülte ismi geçmemiştir. Binaenaleyh Hacettepe Üniversitesinde diğer üniversitelere nazaran bir muhtariyet eksikliği yoktur. Aslında diğer

üniversitelerde fakültelerin her çeşit akademik tayinleri asistana kadar, rektör tarafından onanmakta ve diğer hususlarda Üniversite Senatosunda görüşülmektedir. Gerçi bir iki cümlesinde fakültelerin özerkliği vardır demliyor fakat kanunun diğer maddelerinde bunu zedeleyici bir çok müeyyideler var. Buna karşılık Hacettepe Üniversitesinde bu hususlarda fakültele verilmiş olan yetki üniversiteden daha az değildir. Bir tek ita amirliği hususunda değişiklik vardır. Ancak ita amirliği, genel sekretere, fakülte dekanlarına, enstitü müdürlerine verilebilir diye bir madde mevcuttur. Hacettepe Üniversitesinde rektör yalnız bu yetkiyi değil. Millî Eğitim, Bakanının başka üniversitelerde yetkili olduğu tâyin işlerini enstitü müdürlerine verebilir. Verince de denetleme imkânı olur. Diğer üniversitelerde işleyen bir denet organı yoktur."

IV- METİNLER :

A- Dâva konusu hükümler:

Davacının iptalini istediği Hacettepe Üniversitesi Kurulması hakkındaki 892 sayılı Kanunun hükümleri şöyledir:

"Madde 1- Merkezi Ankara'da olmak üzere (Hacettepe Üniversitesi) adı ile tüzel kişiliği haiz özerk bir Üniversite kurulmuştur.

"Madde 2- Hacettepe Üniversitesine bağlı ve tüzel kişiliği haiz (Fen ve Sosyal Bilimler Fakültesi), (Tıp Fakültesi) ve (Sağlık Bilimleri Fakültesi) kurulmuştur.

Hacettepe Üniversitesi içinde fakülteler, yüksek okul veya okullar ile enstitüler açılmasına; bunların birleştirilmesine veya kaldırılmasına Senato karar verir.

Hacettepe Üniversitesi ile buna bağlı fakültelerin, yüksek okul, okul ve enstitülerin işleyiş, akademik düzen, yönetim ve denetimini ilgilendiren hususlar Senatoda hazırlanacak yönetmeliklerle belirtilir,

Bu madde uyarınca açılacak fakülte, enstitü, okul ve kurumlardan yeni ödenek ve kadro alınmasını gerektirenler için genel usullere uyulur.

Madde 3- Hacettepe Üniversitesi Senatosu, Rektörün Başkanlığında öğretim görevi başında bulunan önceki rektörden, fakülte dekanlarından, her fakülte profesörler kurullarının kendi üyeleri arasından üç yıl için seçeceği ikişer profesörden ve rektörlüğe bağlı her yüksek okulun müdüründen kurulur.

Madde 4- Hacettepe Üniversitesi Rektörü, Üniversite Senatosu tarafından, Senato üyeleri arasından beş yıl için seçilir. Dönem süresi biten Rektör üç defadan fazla olmamak üzere bir yıl süre ile yeniden seçilebilir Rektör, Senato üyelerinden bir veya ikisini rektör yardımcısı olarak seçer.

Rektör, işi başında bulunmadığı zaman rektör yardımcılarında veya dekanlardan birini vekil tâyin eder.

Rektör Üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Rektör, Üniversite ve ona bağlı fakültelerle diğer kurumların yürütme ve ita âmiri olup tahakkuk memurlarını tâyin eder. Rektör yardımcısına fakülte dekanlarına, okul ve enstitü müdürleri ile Üniversite Genel Sekreterlerine uygun göreceği ölçüde ita amirliği yetkisi verebilir.

Memur ve hizmetlilerin atama, terfi ve nakilleri Rektör veya görevlendireceği Rektör, yardımcısı. Dekanlar ve Üniversite ve Üniversite Genel Sekreteri tarafından yapılır.

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

Madde 5- Hacettepe Üniversitesine bağlı fakültelerin dekanları. Fakülte Profesörler Kurulu üyeleri ile, bu fakültelele bağlı yüksek okul müdürlerinin bir arada yapacakları toplantıda dört yıl için seçilir.

Dönem süresi biten dekanlar üç defadan fazla olmamak üzere birer yıl süre ile yeniden seçilebilirler.

Madde 6- Hacettepe Üniversitesi fakülte ve diğer kurumlarına atanmış öğretim üye ve yardımcıları, Üniversitenin diğer fakülte ve kurumlarındaki kadrolara atanmamış olsalar bile, buralarda da gerekli öğretim, eğitim ve araştırma hizmetleri ile görevlendirilebilirler. Fakülte kadrolarına atanmış öğretim üyeleri yönetmeliklerde belirtilecek esaslara göre yüksek okul, okul veya enstitü kurullarına katılırlar.

Madde 7- Hacettepe Üniversitesinin inşaat, makine ve tesisatı ile ilgili işlerde 1050 sayılı Muhasebe Umumiye Kanununun 135. maddesi ile 2490 sayılı Kanun hükümleri uygulanmaz. Bu işlerde uygulanacak esaslar Senatoca hazırlanacak bir yönetmelikle belirtilir.

Madde 8- Aslı görevleri Hacettepe Üniversitesi ve buna bağlı fakülte yüksek okul ve diğer kurumlarda olan öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları. Senatoca işbirliğine karar verilen kurumlar dışında başka müesseselerde ek görevle çalışamazlar ve serbest meslek icra edemezler. Bu madde gereğince Hacettepe Üniversitesi ile işbirliği yapılmasına karar verilen kurumlardan alınan ücretler, öğretim üyelerinin ve öğretim yardımcılarının bu Üniversiteden alacakları Üniversite tazminatlarına hanel getirmez. Hacettepe Üniversitesi kadrolarına ek görevle tayin edilen ve hariçten resmî veya özel bir işi bulunmayan üniversite mensubu öğretim üyelerinin aslı görevleri dolayısıyla almakta olduktan Üniversite tazminatlarına hanel gelmez.

Bu üniversitede aslı görevi bulunan öğretim üyeleri ve yardımcılarına 7244 sayılı kanununun 3. maddesi hükmü uygulanmaz.

Madde 9- Bu kanun hükümlerinin kapsamadığı hususlarda 115 sayılı kanunla değiştirilmiş 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ek ve tadillerine uyulur.

Madde 10- Başka kanunların işbu kanun hükümleriyle çelişmesi halinde bu kanun hükümlerine uyulur.

Madde 11- Hacettepe Üniversitesi kuruluş kadroları bağlı (1) ve (2) sayılı cetvellerde gösterilmiş ve 25/9/1963 tarih, 337 sayılı ve 16/2/1965 tarih, 534 sayılı kanunlarla alınan bağlı (3) sayılı cetvelde yazılı kadrolar kaldırılmıştır.

Madde 12- Ankara Üniversitesi Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesince yapılan sözleşmelerden doğan haklar ve borçlar, bu fakülteye ait bilûmum menkul ve gayrimenkul mallarla alacaklar ve döner sermayeler "Hacettepe Üniversitesi" ne intikal etmiştir.

Geçici Madde 1- Bu kanuna bağlı (4) sayılı cetvelde gösterilen kadrolar, 1967 malî yılında kullanılmaz.

Geçici Madde 2- Ankara Üniversitesi Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi ile bu Fakülteye bağlı kurumlarda görevli öğretim üyeleri ve öğretim yardımcıları ile memur ve hizmetlilerden aylıkları, kadro ve üniversite kurumunun adı değişmiyenlerin yeniden tayinlerine lüzum olmayıp, aylıkları ve ücretleri verilmeye devam olunur.

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

Aylıkları, kadro unvanları ve Üniversite kurumunun adı uymayanların atanmalar, bu kanunun yayımı tarihinden geçerli olmak üzere yapılır ve bunlardan izinli olanlar için göreve başlama kaydı aranmaz.

Geçici Madde 3- Ankara Üniversitesi Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri fakültesine ait ihallerle ilgili yükümlülükler ile yatırımlar için verilmiş emanet yetkileri 1967 malî yılı için Hacettepe Üniversitesine intikal etmiştir.

Geçici Madde 4- Hacettepe Üniversitesinin ilk rektörü, geçici 2. madde gereğince Hacettepe Üniversitesine geçmiş olan Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi ve bu fakülteye bağlı yüksek okullar öğretim üyelerinin bu kanunun yayımından itibaren iki hafta içinde bir arada yapacakları bir toplantıda seçilir.

Geçici Madde 5- Bu kanunun yayımı tarihini takip eden iki aylık süre içinde, Hacettepe Üniversitesi Senatosu, Ankara Üniversitesi Senatosunda bu kanunun yayımından önce üye olup aslî görevleri Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi ile buna bağlı kurumlarda bulunan profesörlerden kurulur.

Geçici Madde 6- Bu Üniversitenin her çeşit sarfiyatı Hacettepe Üniversitesi 1967 yılı Bütçe Kanunu çıkıncaya kadar Ankara Üniversitesi Hacettepe Tıp ve Sağlık Bilimleri Fakültesi 1967 yılı bütçe tertiplerinden bu kanun hükümleri "ereğince yapılır.

Hacettepe Üniversitesi 1967 yılı Bütçe Kanununun yayımı tarihine kadar bu kanunun 11. maddesi uygulanmaz.

Madde 13- Bu kanun yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Madde 14- Bu kanunu Bakanlar Kurulu yürütür."

B- Davacının dayandığı Anayasa hükümleri :

"Madde 112- İdarenin kuruluş ve görevleri merkezden yönetim ve yerinden yönetim esaslarına dayanır.

İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir.

Kamu tüzel kişiliği, ancak kanunla veya kanunun açıkça verdiği yetkiye dayanılarak kurulur.

Madde 120- Üniversiteler, ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur. Üniversiteler, bilimsel ve idarî özerkliğe sahip kamu tüzel kişileridir.

Üniversiteler, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir; özel kanuna göre kurulmuş Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.

Üniversite organları, öğretim üyeleri ve yardımcıları, Üniversite dışındaki makamlarca, her ne suretle olursa olsun, görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırma ve yayın da bulunabilirler.

Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri görev ve yetkileri, öğretim ve araştırma görevlerinin Üniversite organlarıncaya denetlenmesi, bu esaslara göre kanunla düzenlenir.

Siyasî partilere üye olma yasağı, Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları hakkında uygulanmaz. Ancak, bunlar partilerin genel merkezleri dışında yönetim görevi alamazlar.

V- ESASIN İNCELENMESİ:

Dâvaya ilişkin rapor, dâva dilekçesi, iptali istenilen kanun, hükümleri, iptal isteminde dayanılan Anayasa hükümleri, bu hükümlerle ilgili gerekçeler, Kurucu Meclis ve yasama meclisleri tutanakları okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- Şekil yönünden aykırılık iddiasının incelenmesi:

Davacı, dâva konusu kanunun, yasama meclislerinde Anayasa'nın 85. maddesi hükümlerine aykırı olarak kurulmuş bulunan komisyonlarca görüşülüp kabul edilmiş olduğunu ileri sürerek, şekil yönünden iptalini istemektedir.

Gerçekten, dâva konusu kanunun, Güven Partisinin kurulduğu ve Meclis Gurubunun teşekkül ettiği 12/5/1967 gününden sonra yasama meclislerinde görüşülerek kabul edildiği ve bunun sonucu olarak da sözü geçen kanun tasarısını Millet Meclisinde ve Cumhuriyet Senatosunda görüşen komisyonların, siyasî partilerin kuvvetleri oranlarında katılmaları suretiyle kurulmadığı tutanak dergilerinin incelenmesinden anlaşılmaktadır.

Durum böyle olunca kanun tasarı ve tekliflerinin incelenmesiyle görevli komisyonların kuruluş biçimindeki sakatlığın, kanunların iptalini gerektirip gerektirmeyeceği yönü incelenmelidir.

Anayasa'nın 85. maddesinin birinci fıkrası hükmüne göre Meclislerin çalışmalarını içtüzük hükümlerine uygun olarak yürütmeleri gerekir. O halde kanunların Anayasa'ya uygunluğunun denetlenmesinde İçtüzük hükümleri de gözönünde tutulmalıdır. Ancak bundan içtüzüğün herhangi bir hükmüne aykırılığın iptal sebebi sayılacağı anlamı çıkmaz. Çünkü bu hükümler içerisinde Yasama Meclislerince verilen bir kararın sıhhati üzerinde etkili olabilecek ve uyulmaması Anayasa'nın 85. maddesinin ruh ve maksadına aykırı sonuç verecek nitelik taşıyanlar bulunduğu gibi, bu derecede önemli bulunmayanlar da vardır. Bunlardan birinci bölüme girenlere iptal sebebi teşkil edeceği, öteki şekil kurallarına uyulmamasının ise iptali gerektirmeyeceği kabul edilmelidir. Anayasa'da gösterilmeyen ve yalnız İçtüzüklerde yer alan şekil kuralları arasında bu ayırım yapmak Anayasa'nın maksadına uygun düşer. Çünkü İçtüzüklerdeki şekil kurallarına aşırı bağlılık Yasama Meclislerinin çalışmalarını gereksiz yere aksatır ve kanunların şekil yönünden denetlenmesinden beklenen amacın dışına çıkar.

Anayasa'da kimi hallerde kurulması öngörülen karma komisyonlar (Madde 92 ve 94) dışında, kanun tasarı ve tekliflerinin önce komisyonlarda sonra meclislerin genel kurullarında inceleneceği hakkında zorunluk koyan bir hüküm yoktur. Gerçi Anayasa'nın kimi maddelerinde Meclislerin ilgili komisyonlarından söz edilmekte ise de bunlar, kanun tasarı ve tekliflerinin mutlak surette komisyonlardan geçirilmesi zorunluğu koyan bir Anayasa kuralı sayılamazlar ve genellikle Yasama Meclislerinde varlıkları bilinen komisyonlardan, o maddelerde öngörülen hallere münhasır olmak üzere, ne biçimde yararlanılacağını belirtmekten öteye bir anlam taşımazlar.

Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere Anayasa'nın kurulmasını emrettiği komisyonlar dışında kalan komisyonlar birer içtüzük düzenlemesidir.

Öte yandan bu komisyonların çalışmalarının, kanun tasarı ve tekliflerini Meclislerin Genel Kurulları adına inceleyerek düşüncelerini bildirmekten başka bir anlamı ve etkisi olmadığı, sonunda konuya Meclislerin tamamen hâkim oldukları ve kendi iradelerine göre tam bir serbestlik içinde işi karara bağladıkları bilinen bir gerçektir. Bir kanun tasarı veya teklifinin bir komisyonda

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

incelenmesinin veya hiç incelenmemesinin meclis iradesinin gereği gibi belirmesine engellik edeceğinin düşürülmesi de mümkün değildir.

Cumhuriyet Senatosu içtüzüğünün 36. maddesinde belirtildiği gibi kimi hallerde Komisyon çalışmalarından vazgeçilmesi ve konunun doğruca Senato Genel Kurulunda görüşülerek sonuçlandırılabilmesi de bunu göstermektedir. Çünkü Komisyon çalışmaları bir Anayasa kuralının gereği bulunsaydı herhangi bir zorunluk yüzünden dahi bu yoldan vazgeçilmesi mümkün olamazdı.

Bu sonuca göre birer içtüzük düzenlenmesi olan ve Meclislerce kabul edilen kanunların sıhhati bakımından da şan bulunmayan komisyonların kuruluşlarına ilişkin hatalar ve usulsüzlükler, kanunların Anayasa'ya aykırı sayılabilmeleri için yeter bir sebep değildir.

Davacı dilekçesinde, bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması kararını; Anayasa Mahkemesinin, Karma Komisyonun usulsüz olarak kurulduğu gerekçesiyle iptal ettiğini ileri sürerek dâvasına bu kararın dayanak yapmak istemekte ise de, Mahkememizin söz konusu kararında (E. 1967/22 ve 1967/2 karar. Resmî Gazete'de 25 Ekim 1967) ayrıntıları ile belirtildiği üzere Anayasa ve Yasama Organı, dokunulmazlığın kaldırılması konusuna özel bir önem vermişlerdir. Anayasa'nın 81. maddesinde yasama dokunulmazlığının kaldırılması konusunda doğrudan doğruya İçtüzük hükümlerine aykırılığın dahi iptal sebebi olarak ileri sürülebileceği kabul edilmiş, yasama organı ise, içtüzükle, işin mutlaka önce komisyonlarda karara bağlanması zorunluğunu koymuştur.

Dokunulmazlığın kaldırılmasına Genel Kurul karar vermekle beraber bu işi doğrudan doğruya yapmamakta ve kararın dayanaklarını Karma Komisyon incelemekte ve hazırlamaktadır. Öte yandan Karma Komisyon kuruluşun yasaya uygun olup olmayışına göre geçerli olur, ya da olmaz. Genel Kurul ise görüşmelerini Karma Komisyon kararı üzerinde yapmağa mecbur olduğundan Karma Komisyon kararının hukukî niteliği elbette ki sonucu etkileyecektir.

Geçici Genel Kurul, Karma Komisyon raporunu reddedebilir, ancak bu durum, Karma Komisyon raporunun, dokunulmazlığın kaldırılmasındaki önemini yok edemez.

Bu açıklamadan anlaşılacağı üzere Anayasa Mahkemesinin sözü geçen kararın, yasama dokunulmazlığı konusuna ilişkin ve o olayda sınırlıdır. Bu nedenle de davacının şekle ilişkin iddiasına dayanak olacak nitelikte değildir.

Üyelerden Fazlı Öztan, Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar ve Mustafa Karaoğlu 892 sayılı Kanunda şekil yönünden Anayasa'ya aykırılık bulunmadığı görüşüne katılmamışlardır.

B- Esas yönden aykırılık iddiasının incelenmesi :

İncelemede izlenecek sıra : Davacı, kanunun tümünün iptalini istediğine göre incelemede kanun maddelerinin sıra ile ele alınması gerekirse de kanunun bazı hükümlülerine yöneltilmiş belli iddialardan başka, Hacettepe Üniversitesi için, "Üniversiteler Kanunundan farklı, özel bir kanun çıkarılmasının Anayasa'ya aykırı düşüğü yolunda genel bir iddia dahi ileri sürülmüş bulunduğu ve bu iddia yerinde görülürse maddelerin ayrıca incelenmesi gerekmiyeceğine göre önce bu yön ele alınmalı ve varılacak sonuca göre maddelere geçilmelidir.

a- Üniversitelerin tek tip ve genel bir statüye tabi tutulmaları sorunu :

Davacı bu konuda Anayasa'nın Üniversiteler için 4936 sayılı Üniversiteler Kanununun sistemini benimsediği ve bunda bir değişiklik yapmak isteseydi bu hususu belirtmesi gerektiği kanısını ve Anayasa'nın 120. maddesinin ikinci fıkrasındaki (Özel kanunla kurulmuş bulunan Devlet Üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır) hükmü ile aynı maddenin beşinci fıkrasındaki (Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, öğretim

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

ve araştırma görevlerinin üniversite organlarınca denetlenmesi, bu esaslara göre kanunla düzenlenir) ve Anayasa'nın 112. maddesinin 2. fıkrasındaki (İdare kuruluş ve görevleriyle bir bütündür) hükümlerini ileri sürerek ve il, belediye ve köy kuruluşlarını örnek göstererek yeni kurulacak her üniversitenin sistem ve rejim hükümleri bakımından genel üniversiteler Kanununa (Bugün için 4936 sayılı Kanun ile bunun ek ve tadillerine) bağlı olması gerektiğini iddia etmekte ise de, Anayasa'da, genel hüküm ve ilkeler dışında, üniversiteler konusunda yasama organını bağlayan ilkeler ve hükümler 120. maddede özel olarak belirtilmiştir. Bunlar arasında açıkça yer almamış olsa da, tersi de belirtilmediğine göre, 4936 sayılı Kanunun sistem ve ilkelerinin de Anayasa'ca benimsendiği görüşünün hukukî bir dayanağı yoktur. Anayasa'dan önce yürürlükte bulunan hükümlerden Anayasa'ca değiştirilmeyenlerin Anayasal bir nitelik kazandığı anlamına gelecek böyle bir görüş, hukuka uygun bir görüş sayılamaz.

Bütün üniversitelerin kuruluş ve işleyişlerinin, kimi kamu kurumları gibi, aynı hükümlere bağlı olacağı yolunda Anayasa'da bir hüküm bulunmadığı gibi, davacının iddiasına dayanak yapmak istediği hükümlerden de böyle bir sonuç çıkarmak mümkün değildir.

Çünkü: Bir kez Anayasa'nın 120. maddesinin ikinci fıkrasında yer alan (Üniversiteler, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir; öze! kanuna göre kurulmuş Devlet üniversiteleri hakkındaki hükümler saklıdır.) hükmü, üniversitelerin yönetim ve denetiminin kimler eliyle yapılacağı göstermekte ve ancak özel kanuna göre kurulmuş Devlet üniversitelerinin yönetim ve denetiminin kimler tarafından yapılacağına ilişkin hükümlerin saklı kaldığını belirterek Anayasa'nın yürürlüğe girmesinden önceki bir durumu fıkranın koyduğu ilkenin dışında bırakmaktadır. Bu hüküm, yeniden kurulacak üniversitelerin kuruluş ve işleyiş şekli düzenlenirken bunların kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilmeleri ve denetlenmeleri ilkesinden vazgeçilebileceği anlamını taşımadığı gibi, bunun aynı maddenin beşinci fıkrası hükmünce üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri organları, bunların seçimleri, görev ve yetkileri, öğretim ve araştırma görevlerinin üniversite organlarınca denetlenmesi yönlerini düzenlemesi gereken kanunla da bir ilgisi yoktur. Sözü geçen beşinci fıkrada ise bu konuda düzenlenecek kanunun bütün üniversiteler için uyulması zorunlu tek tip bir genel kanun olacağına değinilmemiş ancak (bu esaslara göre) kanunla düzenlenir denilerek Üniversiteler kuruluş ve işleyiş kanunlarının düzenlenmesinde aynı maddenin daha önceki fıkralarında belirtilen esaslara uyulması yükümü konulmuştur. Uyulması zorunlu olan bu esaslar ise: Üniversiteler,

1- Ancak Devlet eliyle ve kanunla kurulur;

2- İdarî ve bilimsel özerkliği haiz kamu tüzel kişileridir;

3- Kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetilir ve denetlenir.

4- Üniversite organları ve öğretim üyeleri ve yardımcıları, Üniversite dışındaki makamlarca her ne suretle olursa olsun görevlerinden uzaklaştırılmazlar.

5- Üniversite öğretim üyeleri ve yardımcıları serbestçe araştırmada ve yayımda bulunabilirler.

6- Üniversitelerin kuruluş ve işleyişleri, organları ve bunların seçimleri, görev ve yetkileri, öğretim ve araştırma görevlerinin Üniversite organlarınca denetlenmesi bu esaslara göre kanunla düzenlenir.

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

7- Siyasî partilerin merkez teşkilâtı dışında görev almamak kaydıyla siyasî partilere üye olma yasağı, üniversite öğretim üyesi ve yardımcıları hakkında uygulanamaz.

şeklindedir.

O halde, bu esaslara aykırı hükümleri kapsamamak şartıyla belli bir üniversitenin kuruluş ve işleyişinin, o üniversitenin kurulmasını gerektiren sebep ve şartların özelliklerine göre, kimi yönlerde genel hükümlerden ayrı hükümlere bağlı tutulması Anayasa'nın 120. maddesine aykırı değildir.

Öte yandan Anayasa'nın 112. maddesinde (idare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür ve kanunla düzenlenir) hükmü konulmuştur. Ancak Anayasa, üniversiteleri başka idare kuruluşları ile bir tutmamış ve üniversitelerin kuruluş ve işleyişini ve diğer yönlerini 120. madde ile özel olarak düzenlemiştir. Bu bakımdan üniversiteler 112. maddenin kapsamı dışındadır. Bu maddede bir bütün olduğu belirtilen idareden, ayrı nitelikte olan ve idarenin genel kuruluşuna girmeyen üniversitelerin il, belediye ve köy gibi kamu kuruluşlarıyla bu yönden bir tutulmaları mümkün değildir.

Bu nedenler karşısında dava konusu kanunun Anayasa'nın 112. maddesine aykırı olduğu iddiası da dayanaksız kalmaktadır. Üyelerden İhsan Ecemiş Üniversitelerin Anayasa'nın 112. maddesinin tamamen dışında kaldığı görüşüne katılmamış ise de, dâva konusu kanunda, davacının iddia ettiği gibi, Anayasa'nın 112. maddesinin (İdare, kuruluş ve görevleriyle bir bütündür) hükmüne aykırı bir yön bulunmadığı görüşüne katılmıştır.

b- Belli hükümlere ilişkin iddialar;

Bu nitelikteki iddiaların yöneltildiği hükümler, kanunun 1., 2., 3., 4. ve 5. maddelerinde yer aldığından bu maddelerin ayrı ayrı incelenmesi gerekli görülmüştür.

1. Maddenin incelenmesi: Kanunun 1 inci maddesinde (Merkezi Ankara'da olmak üzere "Hacettepe Üniversitesi" adı ile tüzel kişiliği haiz, özerk bir üniversite kurulmuştur.) denilmektedir. Bu hüküm Anayasa'nın 120. maddesinin üniversitelerin Devlet eliyle ve kanunla kurulacağını ve bilimsel ve idarî özerkliğe sahip kamu tüzel kişileri olduklarını belirten hükümlerine uyularak konulmuştur. Davacı, üniversitelerin birer kamu kurumu olduğu ve kamu kurumlarının çalışma alanlarının, bölge ile değil hizmet konularıyla sınırlanması gerektiği halde bu madde hükmü arasında yer alan (Merkezi Ankara'da olmak üzere) sözünden, Hacettepe Üniversitesi'nin başka bölgelerde de şubeler açabileceğinin ve bütün ülkede her çeşit faaliyette bulunabileceğinin anlaşıldığını, bu durumun ise, kamu kurumu kavramı ile bağdaşamayacağı gibi üniversitelerin birer kanunla kurulacağı hakkındaki Anayasa hükmüne de aykırı düşeceğini iddia etmektedir.

İptali istenilen hükümlerden davacının iddia ettiği gibi Hacettepe Üniversitesinin idarî kararlarla üniversiteler açabileceği anlamını çıkarmak mümkün değildir. Bir üniversitenin, kanunun verdiği yetkiye dayanarak, kendi bünyesi içinde fakülte, yüksek okul ve benzeri bilimsel kurumları kurabilmesinin ise üniversite kurmak anlamına gelmeyeceği ortadadır.

Bu çeşit kurumların, hizmet ve yurt gerekleri gözönünde tutularak, Üniversite merkezi dışında kalan yerlerde dahi açılabilmesi, Anayasa yönünden sonucu değiştirmez.

Kaldı ki, kanunun Yasama Meclislerinde görüşülmesi sırasında, Üyeler bu hükmün uygulanmasında, öğretim kuruluşlarının, yurdun bu bakımdan geri kalmış bölgelerinde açılması gereği üzerinde özellikle durmuşlardır.

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

Öte yandan Anayasa, üniversiteleri diğer kamu kurumları ve idareleriyle bir tutmadığı gibi, kuruluş ve işleyiş yönlerini de kapsamak üzere üniversiteler için koyduğu 120. madde de bunların çalışma konuları ve hizmet alanları bakımından bağlayıcı bir hüküm getirmemiştir.

2. Maddenin incelenmesi: Kanunun 2. maddesi şöyledir:

"Madde 2- Hacettepe Üniversitesine bağlı ve tüzel kişiliği haiz "Fen ve Sosyal Bilimler Fakültesi", "Tıp Fakültesi" ve "Sağlık Bilimleri Fakültesi" kurulmuştur.

Hacettepe Üniversitesi içinde fakülteler, yüksek okul veya okullar ile enstitüler açılmasına, bunların birleştirilmesine veya kaldırılmasına Senato karar verir.

Hacettepe Üniversitesi ve buna bağlı fakültelerin, yüksek okul, okul ve enstitülerin işleyiş, akademik düzen, yönetim ve denetimini ilgilendiren hususlar Senatoca hazırlanacak yönetmeliklerle belirtilir.

Bu madde uyarınca açılacak fakülte, enstitü, okul ve kurumlardan yeni ödenek vs kadro alınmasını gerektirenler için genel usullere uyulur."

Bu hükümden anlaşılacağı üzere kanun, Hacettepe Üniversitesine bağlı fakültele özerklik tanımamış yalnız tüzel kişilik tanımıştır.

Davacı Anayasa'nın 120. maddesiyle üniversiteler için tanınmış olan özerkliğin, fakültele de özerklik tanınmasını zorunlu kıldığını çünkü üniversitelerin, fakültelede meydana geldiğini, fakültesiz üniversite olamayacağını, halbuki bir üniversiteye bağlı olmayan fakültele olabileceğini bu bakımdan 120. maddenin kabul ettiği idari ve bilimsel üniversite özerkliğinin ancak fakültele de özerklik tanınmasıyla gerçekleşebileceğini iddia etmektedir.

Anayasa'nın üniversiteler konusunda kabul ettiği temel ilke, üniversiteleri, dışarıdan gelebilecek her çeşit baskı ve müdahaleden korumak ve kendim yönetme ve denetleme imkânına kavuşturmadır. Anayasa, 120. maddesinin 1. fıkrasıyla bu temel ilkeyi idari ve bilimsel özerklik olarak tanımlamış ve kapsamını aynı maddenin diğer fıkralarında belirttiği bu özerkliği, kurum olarak, üniversiteye tanımakla yetinmiştir. Üniversiteyi meydana getiren fakültelele idaresini bir iç iş olacak kabul etmiş ve fakültelele de üniversite içinde özerklik tanınmasını zorunlu kılan bir kural koymamıştır. Fakültelelele özerk olup olmamalarının üniversitelerin özerkliği üzerinde bir etkisi olmadığından fakültelelele idare şekli, Anayasa konusu değil, kanun koyucunun serbestçe düzenleyebileceği bir yöndür. Anayasa'nın üniversite özerkliği ilkesine aykırı düşmemek şartıyla, kanun koyucu, fakültelele de özerklik tanıyıp tanımamakta serbesttir.

İnceleme konusu 2. maddede yer alan hükümlerden Hacettepe Üniversitesi içinde fakültelele, yüksek okul ve okullar ile enstitüler açılmasına, bunların birleştirilmesine ve kaldırılmasının senatonun karar vereceğine ilişkin hükmün idari kararlar bir üniversite kurmak anlamına gelmediği yönü az önce 1. maddenin incelenmesi sırasında da belirtilmiştir.

2. maddenin, maddede belirtilen kimi konularda, senatoca yönetmelikler hazırlanacağına ilişkin üçüncü fıkrasının ise Anayasa'nın 113. maddesinin kapsamı içinde bir düzenleme hükmü olduğu şüphesizdir.

Maddenin son fıkrasında da Anayasa'ya aykırı bir yön yoktur.

3. maddenin incelenmesi: Kanunun 3. maddesinde Hacettepe Üniversitesi Senatosunun, rektörün başkanlığında. Öğretim görevi başında bulunan önceki rektörden, fakülte dekanlarından,

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

her fakülte profesörler kurullarının kendi üyeleri arasında üç yıl için seçeceği ikişer profesörden ve rektörlüğe bağlı her yüksek okulunun müdüründen kurulacağı yazılıdır,

Bir üniversitede senato, en yüksek karar organı ve üniversitenin yönetim ve denetiminde görevli ve yetkili bir kuruluş olduğuna göre bunun, Anayasa'nın 120. maddesinin ikinci fıkrasına uygun bir biçimde kurulması gerekir. Kanun koyucu söz konusu fıkra ile Hacettepe Üniversitesi Senatosunun kuruluş biçimini gösterirken, Anayasa'nın bu ilkesinden ayrılmış değildir.

Çünkü; sözü geçen fıkraya göre, senatoya üye olabilecekler arasında (Kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden) sayılamayacak kimse yoktur. Üniversite senatosunun kuruluşuna katılanlardan rektörlerle fakülteler dekanlarının, her fakülte profesörler kurulunca kendi üyeleri arasından seçilecek profesörlerin bu nitelikleri haiz buldukları pek açıktır. Rektörlüğe bağlı yüksek okulların müdürlerine gelince; kanun bu konuda bir açıklık getirmemiş olmakla birlikte, Anayasa'nın bağlayıcılığı, bunların da bu sıfatları Anayasa'nın 120. maddesinin esasları içinde kazanabilmelerini zorunlu kılar. Anayasa'nın bu konudaki ilkesi bakımından önemli olan üniversite öğretim üyeleri dışından birisine dahi senatoya üye olabilmek hakkının tanınıp tanınmadığı veya üniversite dışından bir görevlendirme yapılabileceğinin kabul edilip edilmediğidir. Bu açıdan bakılınca dâva konusu hükümde Anayasa'ya aykırı bir yön olmadığı sonucuna varılır.

Üyelerden Celâlettin Kuralmen, Avni Givda, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin ve Ahmet Akar bu görüşe katılmamışlardır.

4. maddenin incelenmesi: iptali istenilen 892 sayılı Kanunun 4. maddesi şöyledir :

"Madde 4- Hacettepe Üniversitesi Rektörü, Üniversite Senatosu tarafından, Senato Üyeleri arasında beş yıl için seçilir. Dönem süresi biten rektör üç defadan fazla olmamak üzere birer yıl süre ile yeniden seçilebilir. Rektör, Senato üyelerinden bir veya ikisini rektör yardımcısı olarak seçer.

Rektör, işi başında bulunmadığı zaman rektör yardımcılardan veya dekanlardan birini vekil tâyin eder.

Rektör Üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisidir. Rektör, Üniversite ve ona bağlı fakültelerle diğer kurumların yürütme ve ita âmiri olup tahakkuk memurlarını tâyin eder. Rektör yardımcılara, fakülte dekanlarına okul ve enstitü müdürleri ile üniversite Genel Sekreterine uygun göreceği ölçüde ita amirliği yetkisi verebilir.

Memur ve hizmetlilerin atanma, terfi ve nakilleri Rektör veya görevlendireceği rektör yardımcısı, dekanlar ve üniversite Genel Sekreteri tarafından yapılır,"

Görülüyor ki bu madde ile üniversite rektörünün seçim biçimi ve süresi hukukî durumu, görev ve yetkileri düzenlenmiştir.

Davacı özellikle bu madde üzerinde durmakta ve özet olarak; kanunu rektöre geniş ölçüde yetkiler tanımakla şahsî bir idare kurmuş olduğunu rektörün doğrudan doğruya değil de iki dereceli bir seçimle seçilmiş bulunduğunu, rektörlük süresinin çok uzun olduğunu ileri sürmekte ve bu hükümlerin Anayasa'nın 120. maddesiyle teminat altına alınmış bulunan kollegiyal sisteme aykırı düşüğünü iddia etmektedir.

Şu yönün bir kez daha belirtilmesinde yarar vardır : Anayasa, 4936 sayılı Üniversiteler kanunuyla ek ve tadillerinin, üniversitelerin kuruluş ve işleyişini düzenleyen hükümlerini, bu hükümlerin dayandığı genel ilkeleri benimsemiş, bunların değişmezliğini veya yeniden kurulacak üniversitelerin de bu hükümlere bağlı olacağını kabul etmiş değildir. Anayasa'nın 120. maddesinin

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

kapsamı, yukarıda açıklanmıştır. Bir üniversiteyi kurarken veya üniversitelerle ilgili bir düzenleme yaparken kanun koyucuyu bağlayan hükümler ve ilkeler bunlardır. O halde dâva konusu kanunun Anayasa'ya aykırılığı yönünden yapılan incelemede 4936 sayılı kanunun ölçü olarak kullanılması ya da gözönünde tutulması söz konusu olamaz.

Anayasa'da rektörün seçim biçimini belli esaslara bağlayan özel bir hüküm yoktur. O halde üniversitenin yönetim ve denetiminde en yüksek yürütme yetkisine sahip olan rektörün seçiminde de Anayasa'nın 120. maddesinin 2. fıkrası hükmüne uyulması zorunluğudur. Bu fıkraya göre ise rektör, öğretim üyelerinden olmalı ve üniversitece seçilmiş bulunmalıdır. Bu seçimin tek ya da iki dereceli olması yönünü belirtmek ise, kanun koyucunun takdirine kalmıştır. Rektörün seçiminde uygulanacak seçim biçimi bakımından tek dereceli veya iki dereceli seçim şekillerinden her birinin ötekine bakarak yararlı ve sakıncalı yanları bulunduğu ileri sürülebilirse de Anayasa hüküm ve ilkelerine aykırılık söz konusu değildir.

Rektörlük görevinin süresi, Anayasa'da belirtilmediğine göre bu yönün düzenlenmesi yasa koyucunun yetkisi içindedir. Bu bakımdan dâva konusu madde ile beş yıllık bir süre kabul edilmiş olması sakıncalı sayılmıyacağı gibi, dönem süresi biten rektörün, üçten çok olmamak üzere, birer yıl süre ile yeniden seçilebilmesinde de Anayasa'ya bir aykırılık yoktur.

Rektöre tanınan yetkilerin Anayasa'nın 120. maddesinin ruhuna aykırı düşen kişisel bir idare sistemi yarattığı yönüne gelince : Davacı bu yoldaki iddiasında özellikle 4936 sayılı Kanunun bu konudaki hükümlerine ve Anayasa'nın 120. maddesiyle üniversitelerin idaresinde kollegiyal bir sistem kabul edilmiş olduğu görüşüne dayanmaktadır.

Daha önce de belirtildiği üzere, 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu hükümlerine aykırılık bir iptal nedeni sayılmayacağı gibi, iptali istenilen hükmün, Anayasa'nın üniversitelerin idaresi konusundaki hükümleriyle ve temel ilkeleriyle bağdaşmayan bir yönü de yoktur. Çünkü; rektörlüğün veya üniversite organlarından başka birinin görev ve yetkisinin genişliği ya da darlığı başka bir deyimle, üniversite hizmetlerinin gerektirdiği tüm görev ve yetkilerin üniversitenin çeşitli hizmet, yönetim ve denetim organları arasında dağılım yönleri dahi, bu yönler Anayasa'da ayrı ve özel olarak düzenlenmiş bulunmadığına göre, üniversitelerin kuruluş ve işleyişlerinin, organlarının ve bunların görev ve yetkilerinin kanunla düzenleneceğine dair 120. maddenin beşinci fıkrasının kapsamı içinde kalmaktadır. Bu fıkra hükmüne göre ise bu yön düzenlenirken gözönünde tutulacak esaslar (Bu esaslara göre) sözü ile değinilen ve aynı maddenin daha önceki fıkralarında belirtilmiş olan esaslardan ibarettir.

İptali istenilen 4. maddenin rektöre tanıdığı görev ve yetkiler arasında (Bu esaslara) aykırı bir hüküm bulunmamaktadır. Gerçekten; rektörün Üniversite tüzel kişiliğinin temsilcisi olması gayet tabiidir. Memur ve hizmetlilerin atanma, terfi ve nakilleri yetkisinin rektöre veya onun görevlendireceği rektör yardımcılara, dekanlara veya üniversite genel sekreterine tanınmasında da söz konusu esaslarla bağdaşmayan bir yön yoktur.

Davacının özellikle üzerinde durduğu rektörün, üniversiteye bağlı fakültelerle diğer kurumların yürütme ve ita âmiri olmasına ve bu yetkiyi uygun göreceği ölçüde yardımcılara, fakülte dekanlarına, okul ve enstitü müdürleriyle üniversite genel sekreterine verebilmesine ilişkin hükme gelince : Bir kez şu yön gözönünde tutulmalıdır ki Anayasa, fakülte özerkliğini, Temel ilke olarak kabul etmediğine göre kanun koyucu, fakültelerin idaresinde kendi yapılan içinde özerklik veya merkezden yönetim sistemlerinden birini seçebilecektir. Nitekim kanun koyucunun Hacettepe Üniversitesini kurarken, fakülteler için özerklik sistemini değil yetki genişliğine dayanan bir merkezden yönetim sistemini benimsediği anlaşılmaktadır. Kaldı ki kanun, fakültelerin idareleriyle ilgili konularda tek başına karar alma, başka bir deyimle onları yönetme yetkisi değil, onların,

kararlarını yürütme görevini rektöre tanımıştır. Unutulmamalıdır ki dâva konusu kanunun 9. maddesinde, bu kanun hükümlerinin kapsamadığı hususlarda, 4936 sayılı Üniversiteler Kanunu ile ek ve tadillerine uyulacağı belirtilmiş bulunmaktadır. Sözü geçen kanunda ise, üniversitenin ve fakültelerin karar organları gösterilmiştir. Bu bakımdan kanun koyucunun, rektöre yürütme ve ita amirliği görevini vermekle, fakültelerin yönetimini tamamen rektöre bıraktığını ve böylece 120. maddenin ruhuna aykırı, kişisel sistemde bir yönetim kurduğunu kabul etmek mümkün değildir.

Üyelerden Avni Givda, Recai Seçkin ve Ahmet Akar bu görüşlerin, maddenin birinci fıkrasında, üyelerden Recai Seçkin ayrıca 3 .ve sonuncu fıkralarına ilişkin bölümlerine katılmamışlardır.

5. MADDENİN İNCELENMESİ :

"Madde 5- Hacettepe Üniversitesine bağlı fakültelerin dekanları Fakülte Profesörler Kurulu üyeleri ile bu fakültelelere bağlı yüksek okul müdürlerinin bir arada yapacakları toplantıda dört yıl için seçilir.

Dönem süresi biten dekanlar üç defadan fazla olmamak üzere birer yıl süre ile yeniden seçilebilirler."

Kanunun 5. maddesinde, Hacettepe Üniversitesine bağlı fakülteler dekanlarının o fakültenin profesörler kurulu üyeleri ile fakülteye bağlı yüksek okullar müdürlerinin birlikte yapacakları toplantıda 4 yıl için seçileceği ve dönem süresi biten bir dekanın üçten çok olmamak üzere birer yıl süre ile yeniden seçilebileceği kabul edilmiştir.

Dekanların seçimlerine ilişkin bu hüküm, Anayasa'nın 120. maddesinin ikinci fıkrasının, üniversitelerin kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organlar eliyle yönetilir ve denetlenir, hükmüne aykırı bir yönü yoktur. Gerçi söz konusu maddede, dekanın öğretim üyeleri arasından seçileceği açıkça belirtilmiş değildir. Ancak bunun aksine delalet eden ve imkân veren bir hükmün maddede yer almaması ve Anayasa'nın sözü geçen temel ilkesi gözönünde tutulursa, maddenin bu esasa uymayan bir uygulamaya dahi elverişli olduğu düşünülemez.

C - Kanunun geri kalan maddelerine gelince: Bu maddelerin, Anayasa'ya aykırılığı konusunda ayrı ayrı ve belirli bir iddia ileri sürülmüş değilse de davacı kanunun tümünün iptali isteminde bulunduğundan bu maddelerin hükümleri arasında Anayasa'ya aykırı bir yön bulunup bulunmadığının dahi incelenmesi zorunlu doğmuştur.

Davacının iddialarına doğrudan doğruya yönelttiği belli hükümler dışında kalan maddeleri kapsamak üzere kanunun tümünün iptalini istemesi, Anayasa'ya göre üniversitelerin tek tip olmaları ve genel bir statüye tabi bulunmaları gerektiği, 892 sayılı Kanunun ise bu ilkenin dışına çıktığı yolundaki görüş ve düşünüşe dayanmaktadır. Üniversitelerin tek tip bir statüye tabi olmalarını zorunlu kılan bir Anayasa hükmü veya ilkesi bulunmadığı ve 892 sayılı Kanunun bazı hususları üniversiteler hakkındaki kanundan farklı olarak düzenlenmiş bulunmasının da Anayasa'ya aykırı olmadığı yukarıda açıklanmıştır. Özetle: Kanunun geri kalan hükümleri arasında Anayasa'ya aykırı bir yön bulunmadığı gibi, bunların bazı hususlarda üniversiteler kanunundan farklı olmalarında da Anayasa'ya bir aykırılık yoktur.

SONUÇ :

1- 892 sayılı Kanunun şekil yönünden Anayasa'ya aykırı olmadığına üyelerden Fazlı Öztan, Avni Givda, Recai Seçkin, Ahmet Akar ve Mustafa Karaoğlu'nun karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile,

2- a) 892 sayılı Kanunun 1. ve 2. maddelerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına oybirliğiyle,

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

b) Aynı kanunun 3. maddesinin Anayasa'ya aykırı olmadığına üyelerden Celâlettin Kuralmen, Avni Givda, İhsan Ecemiş, Recai Seçkin ve Ahmet Akar'ın karşı oylan ile ve oyçokluğu ile;

c) Aynı kanunun 4. maddesinin;

birinci fıkrasının Anayasa'ya aykırı olmadığına üyelerden Avni Givda, Recai Seçkin ve Ahmet Akar'ın karşı oylarıyla ve oyçokluğu ile;

Üçüncü ve sonuncu fıkralarının Anayasa'ya aykırı olmadığına üyelerden Recai Seçkin'in karşı oyu ile ve oyçokluğuyla;

3- 892 sayılı Kanunun öteki hükümlerinin Anayasa'ya aykırı olmadığına oybirliğiyle;

3/12/1968 gününde karar verildi.

Başkanvekili
Lütfi Ömerbaş

Üye
Salim Başol

Üye
Feyzullah Uslu

Üye
A. Şeref Hocaoğlu

Üye
Fazlı Öztan

Üye
Celalettin Kuralmen

Üye
Hakkı Ketenoğlu

Üye
Sait Koçak

Üye
Avni Givda

Üye
Muhittin Taylan

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Recai Seçkin

Üye
Ahmet Akar

Üye
Halit ZARBUN

Üye
Mustafa Karaoğlu

KARŞI OY YAZISI

I- Hacettepe Üniversitesi Kurulması hakkındaki 4/7/1967 günlü ve 892 sayılı Kanunun şekil yönünden Anayasa'ya aykırılığı sorunu:

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

Davacı, 892 sayılı Kanunun Yasama meclislerinde Anayasa'nın 85. maddesi hükümlerine aykırı olarak kurulmuş komisyonlarca görüşülüp kabul edildiğine ve şu duruma göre kanunun şekil yönünden iptalinin gerektiğini ileri sürmektedir. 892 sayılı Kanuna ilişkin tasarımı inceleyip görüşen yasama meclisleri komisyonlarının Anayasa'nın 85. maddesine aykırı olarak kurulduğu bu dâva sonunda verilen E. 1967/32-K. 1968/57 sayılı ve 3/12/1968 günlü kararda da kabul edilmiştir. Onun için bu konuda başkaca açıklama yapmak gereksizdir. Ancak, çoğunluk, komisyonların bir içtüzük düzenlemesi olduğu, meclislerce kabul edilen kanunların sıhhati bakımından şart bulunmadığı ve bunların kuruluşlarına ilişkin hataların ve usulsüzlüklerin kanunların Anayasaya aykırı sayılmalarını gerektirmediği görüşünü ileri sürdüğünden yasama meclisleri komisyonlarının yasama işlemlerindeki yerleri ve etkileri üzerinde durulmasında zorunluk vardır.

Anayasanın her kanun tasarı veya teklifinin mutlaka bir komisyon incelemesinden geçmesi gerektiği yolunda bir kuralı doğrudan koyun hükmü yoktur. Ancak iki durumda: Millet Meclisinin Cumhuriyet Senatosundan gelen metni benimsemesi halinde; birde bütçe tasarılarının incelemesinde karma komisyon kurulacağı açıkça belirtilmektedir. (Anayasa: Madde 92 ve 94) Bununla birlikte yasama meclislerin komisyonlar bulunacağına ve kanun tasarı ve tekliflerinin bu komisyonlarda görüşüleceğine işaret eden dolaylı hükümler Anayasada yer almıştır. Söz gelimi, 91. maddenin ikinci ve 92. maddenin beşinci fıkralarında "her iki meclisin ilgili komisyonları"ndan ve yeni 92. maddenin onucu fıkrasında Cumhuriyet Senatosunun kendisine gönderilen bir metni "Millet Meclisi komisyonlarında ve genel kurulundaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde" karara bağlayacağından söz edilmektedir.

Dikkat edilirse görülür ki Anayasa. ancak kanun tasarı ve tekliflerinin her iki meclisin bir karma komisyonunda incelemesini gerekli kıldığı hallerde bunların kurulması biçimini içtüzüklere bırakmayarak kendisi düzenlemiş; bir de kanun teklifi getiren Türkiye büyük millet Meclisi Üyelerinin mensubu olmadıkları meclisin komisyonları karşısındaki durumlarının düzenlenmesini yine içtüzüklere bırakmayarak kendisi hükme bağlamıştır. Her iki meclisin ayrı ayrı kuracakları komisyonlar Cumhuriyet senatosu ve Millet Meclisi arasında anlaşmazlık konusu olamayacağından Anayasa'nın bunlar üzerinde durmaması tabii görmek gerekir. Öteden beri komisyonların yasama Meclislerinin bölünmez parçaları oluşu ve bunların çalışmalarını yasama işlerinin tabii ve zorunlu ver evresini teşkil edegelmesi karşısında Anayasa koyucudan bu konuda açık ve kesin bir buyruğun beklenmesi yerinde olmaz. Yukarıda da değinildiği üzere konuya dolaylı olarak dokunulmuştur ve dolaylı hükümler yasama meclisleri komisyonlarına ve kanun tasarı ve tekliflerinin bu komisyonlarda görüşülmesi usulüne bir Anayasa müessesesi niteliğine vermeğe yemektedir.

Öte yandan Anayasa, Türkiye Büyük millet Meclisinin ve meclislerinin çalışmalarını kendi yaptıkları içtüzüklerin hükümlerine göre yürütmeleri kuralını da koymuştur. (Madde 85/1) Yasama meclislerinin içtüzüklerinde komisyonlara, komisyon çalışmaların, kanun tasarı ve tekliflerinin komisyonları havalesine ve buralarda görüşülmelerine ilişkin düzenlemelere önemle yer verilmektedir.

Yukarıdan beri kısaca değinilen hususlar göz önünde tutulursa yetkili komisyonlardan geçmeksizin veya usulüne kurulmamış yahut bünyesi Anayasa'ya aykırı bir komisyondan geçerek kabul edilmiş kanun tasarının, iptal nedeni olacak bir şekil eksikliği ile malul sayılması gerektiği sonucuna varılır.

Şu duruma göre 892 sayılı Kanun şekil yönünden Anayasa'ya aykırıdır ve bu nedenle iptali gerekir.

II- 892 sayılı Kanunun esas yönünden Anayasa'ya aykırılığı sorunu : I- 892 sayılı Kanunun 3. maddesi:

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

892 sayılı Kanunun 3. maddesine göre Hacettepe Üniversitesi Senatosu Rektörün Başkanlığında öğretim görevi başında bulunan önceki rektörden, fakülte dekanlarından, her fakülte'deki profesörler kurulunun kendi üyeleri arasından seçeceği ikişer profesörden ve rektörlüğe bağlı her yüksek okulun müdüründen kurulur.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sının 120. maddesi, ikinci fıkrası ile, üniversitelerin, kendileri tarafından seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu organları eliyle yönetileceği ve denetleneceği kuralını koymuştur. Üniversite Senatosunun bünyesi içinde "seçilmiş yetkili öğretim üyesi" niteliğinde bulunmayan kimselerin yer alabilmesi bu kurula aykırı düşer. Oysa Hacettepe Üniversitesi Senatosuna doğrudan doğruya üye olarak girmeleri öngörülen yüksek okul müdürlerinin öğretim üyeleri arasından seçimle iş başına getirilmelerini sağlayacak bir hüküm ne 892 sayılı Kanunda, ne de bu yasanın kapsamı dışında kalan hususlar için 9. maddesiyle göndermede bulunduğu 28/10/1960 günlü ve 115 sayılı Kanunla değiştirilmiş 4936 sayılı Üniversiteler Kanununda yoktur. Yüksek okul müdürlerinin görevlendirilme biçiminin daha çok 892 sayılı Yasanın 2. maddesinin üçüncü fıkrasında öngörülen yönetmeliklerle düzenleneceği anlaşılmaktadır. Şu durum ise yüksek okul müdürlerinin atanma ile de işbaşına gelmelerine elverişlidir ve yüksek okul sayısı arttıkça Senata'da seçim değil atanma yoluyla gelmiş kimselerin çoğunluğu alması olasılığı ve tehlikesi bile vardır.

892 sayılı Kanunun 3. maddesi bu bakımdan Anayasa'nın hem 120. maddesine hem de 2. maddesindeki Cumhuriyetin niteliklerinden "demokratik devlet" ilkesine aykırıdır; iptali gerekir.

Kararda, yüksek okul müdürlerinin sıfatları Anayasa'nın 120. maddesinin esasları içinde kazanmalarının Anayasa'nın bağlayıcılığının bir gereği olduğu belirtilmiştir. Bu görüş gerekçe değil ancak bir temenni ve ümit anlatımı olabilir; o niteliğiyle de tartışma konusu edilmesine yer yoktur.

2- 892 sayılı Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrası:

892 sayılı Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrasında Hacettepe Üniversitesi Rektörünün Üniversite Senatosunca seçilmesi öngörülmüştür.

Anayasa'nın 120. maddesinin ikinci fıkrasının getirdiği kurala ve 2. maddesindeki "demokratik devlet" ilkesine göre rektörün, üniversite öğretim üyelerinin tümü tarafından ve doğrudan doğruya seçilmesi gerekir. Yukarıda görüldüğü üzere Hacettepe Üniversitesi Senatosuna yalnızca önceki rektör Fakülte dekanları, her fakülte'den iki profesör ve yüksek okulların müdürleri katılabilecektir. Şu duruma göre işlemde iki dereceli seçim niteliği de vardır. Kamu yaran bakımından kesin ve kaçınılmaz bir zorunluk bulunmadıkça iki dereceli seçim ise "demokratik devlet" ilkesinin uyuşabileceği bir düzen değildir.

892 sayılı Kanunun 4. maddesinin birinci fıkrası bu bakımdan Anayasa'nın 120. maddesine ve 2. maddesindeki "demokratik" "devlet" ilkesine aykırıdır; iptali gerekir.

III- SONUÇ:

1967/32-1968/57 sayılı ve 3/12/1968 günlü karara yukarıda I. ve II. bölümlerde belirtilen nedenlerle ve o kapsam içinde karşıyız.

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

Üye
Avni Givda

Üye
Ahmet Akar

Sayın Avni Givda ve Ahmet Akar'ın karşı oy yazısının 1. bendindeki görüşe katılıyorum.

Üye
Mustafa
Karaoğlu

Sayın Avni Givda ve Ahmet Akar'ın karşı oy yazılarının 892 sayılı Kanunun 3 üncü maddesinin Anayasa'ya aykırılığına ilişkin olan kısmına katılıyorum.

Üye
İhsan Ecemiş

Üye
Celâlettin Kuralmen

Sayın Avni Givda ve Ahmet Akar'ın yukarıda açıklanan karşı oylarının birinci paragrafında belirtilen kanunun şekil yönünden Anayasa'nın 85 inci maddesinin açık hükmüne aykırı olduğu ve bu nedenle iptali gerektiği yolundaki düşünceye katılıyorum.

Üye
Fazlı Öztan

KARŞIOY YAZISI

A) Yasama meclisleri komisyonlarının kuruluşlarındaki bozukluk sorunu:

Davacı dâva konusu yasanın yasama meclislerinde Anayasa'nın 85. maddesi hükümlerine aykırı kurulmuş bulunan komisyonlarca görüşülüp kabul edilmiş olduğunu ileri sürmüş ve yasanın

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

tümünün bu yönden iptalini istemiştir. Mahkemenin çoğunluğu, yasaların komisyonlardan geçirilerek kabul edilmiş olmasının Anayasa'nın buyruklarından bulunmadığı ilkesini benimseyerek sözü edilen komisyonların kurulmasındaki yolsuzluğun yasanın iptalini gerektirmeyeceği sonucuna varmıştır. Bu görüş aşağıda yazılı nedenlerden ötürü doğru değildir ve Anayasa'nın 85. maddesine uygun olarak siyasal partilerin güçleri oranında katılmaları ile kurulmuş olmayan komisyonlarca incelenmiş bulunan tasarının geçerli olarak yasalaşması düşünülemez; böyle bir yasanın iptali gerekir:

a) Yasama meclislerinde tasarı veya tekliflerin komisyonların incelenmesinden sonra meclislerin genel kurullarında görüşülmesi genel kurulların onlar üzerinde daha doğru ve daha yerinde kararlara varmasını sağlayan ve Meclis çalışmalarını hızlandırarak bu çalışmaların verimini arttıran çok önemli bir tedbir olduğu için gerek batı demokrasilerinde gerekse ülkemizde bu tedbir benimsenmiştir.

Yasama komisyonlarının teklif ve tasarılar üzerindeki çalışmaları Genel Kurul çalışmaları için hazırlık çalışmaları niteliğindedir. Ancak, bugün gerek bizde, gerekse batı demokrasilerinde komisyon çalışmaları yasama meclisleri çalışmalarının, ilke olarak, vaz geçilemeyen bir evresidir. Gerçekten, tasarıların veya tekliflerin uzmanlardan kurulu ve sayısı sınırlı bir kurulca incelendikten sonra genel kurulda görüşülmesi, onlar üzerinde genel kurulca daha iyi ve daha doğru sonuçlara varılmasını sağlayan güzel ve etkili bir yoldur. Bundan ötürü, komisyon çalışmalarının etkisine ilişkin olarak E. 1964/26, K. 1966/1 sayılı ve 13/1/1966 günlü kararımızda benimsenen ilke doğrudur. Bu ilkeye göre, bir tasarı veya teklifin yetkili komisyonlardan geçmeksizin veya usulünce kurulmamış bir komisyondan geçerek kabul edilmiş bulunması, o yasanın iptalini gerektirecek bir biçim eksikliği ile ortaya çıkmış olması demektir. (Anayasa Mahkemesi Kararları Dergisi, Sayı 4, S. 21).

Anayasa'mızın 91. ve 92. maddelerinde komisyon kurulmasının ve komisyon çalışmalarının öngörülmesi ve 94. maddesinde özel nitelikte kurulmuş bir komisyonun çalışmasının zorunlu sayılması, Anayasa koyucunun ilke olarak komisyon çalışmalarını benimsediğini ve komisyonlarla ilgili olarak koyduğu bu dağılık hükümlerin bu genel ilkenin uygulanmasından başka bir şey olmadığını göstermektedir. İçtüzüklerde işlerin komisyonlarda gecikip kalmasını engellemek amacıyla ve Genel Kurul kararıyla komisyon raporu olmaksızın belli bir tasarı veya teklifin genel kurulda görüşülebilmesi ilkesinin benimsenmiş olması, ancak ve ancak komisyonların çalışmalarından doğacak zararın, bu çalışmaların yararından üstün olmasını önlemek içindir. Nitekim gerek Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 36. maddesi hükmünden anlaşılan durum budur. Gerçekten (Tasarı ve tekliflerin komisyonlarca neticelendirme zamanı) başlıklı Senato İçtüzüğü'nün 36. maddesinde (Komisyonlar kendilerine havale edilen tasan ve teklifleri Millet Meclisi Komisyonlarında o tasarı ve tekliflerin görüşülmesi için geçen zamana eşit bir süre içinde sonuçlandırılıp genel kurula göndermekle yükümlüdür. Şu kadar ki bu süre, bir buçuk ayı geçemez. Bir tasarı veya teklif yukarı fıkrada yazılı süre içinde sonuçlandırılmadığı takdirde Hükümet veya teklif sahibi, bunların doğrudan doğruya gündeme alınmasını genel kuruldan isteyebilir.) Millet Meclisi İçtüzüğü'nün yine 36. maddesinde (Encümenlere muhavvel bir lâyiha veya teklif, havalesi gününden nihayet bir buçuk ay içinde heyeti umumiyeye gönderilmek lâzım gelir. Eğer Encümen bu müddette müzakereyi neticelendirmezse esbabı mucibesini heyeti umumiyeye bildirir. Aksi takdirde mezkûr lâyiha veya teklifin doğrudan doğruya ruznameye alınmasını hükümet veya teklif sahipleri istemek hakkını haizdirler.) denilmektedir. Millet Meclisi İçtüzüğü'nün 66. maddesinin yedinci fıkrasında (Reis, gelen lâyihaları ait oldukları encümenlere re'sen havale ve keyfiyeti zabıt ceridesine ve levhaya derceder.) ve Cumhuriyet Senatosu İçtüzüğü'nün (Tasarı ve tekliflerin komisyonlara havalesi) başlıklı 23. maddesinin birinci fıkrasında (C. Senatosu Başkanı, Millet Meclisi Başkanlığından gelen tasan ve teklifleri ilgili komisyonlara re'sen havale ve durumu tutanak dergisinde derceder.) hükümleri yer almıştır. Bundan başka yine C. Senatosu içtüzüğü'nün (Tasarı

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

veya teklifin C. Senatosuna gelmesi ve iki defa görüşme) başlıklı 69. maddesinde (C. Senatosunun ilgili komisyonlarınca incelendikten sonra genel kurula gelen kanun tasarısı veya teklifleri iki defa görüşülmek suretiyle sonuçlandırılır.) denilmektedir. Bu hükümlerden kesinlikle ve açık olarak anlaşılıyor ki gerek Millet Meclisinde, gerekse C. Senatosunda, Genel Kurulun bir tasarının veya teklifin ilgili Meclise ilk gelişinde komisyon çalışmasına yer olmadığına karar vermek yetkisi yoktur. Demek ki tasarı veya teklifin Genel Kuruldan önce komisyonlardan geçmesi ve Genel Kurul görüşmelerin ancak bundan sonra yapılması hukukî bir zorunluktur. Az önce anılan Meclis ve Senato İçtüzüklerinin 36. maddelerinde öngörülen koşullar incelendikte görülür ki, komisyon çalışmasından vazgeçilmesi için tekliflerde teklif sahibi üyenin, tasarılarla Hükümetin istemde bulunması, işin görevli komisyonda birbuçuk ay kaldığı halde bir karara varılamamış olması ve bunlardan başka Genel Kurulun ileri sürülen komisyon çalışmasından vazgeçme istemini uygun görerek bu istemin kabulüne karar vermesi gereklidir. Eğer komisyon çalışmalarından Meclisin dileğine göre vazgeçmek olanağı bulunsaydı, bir tasarının ilgili Meclise ilk gelişinde Genel Kurulca komisyonlardan geçirilmemesinin karar altına alınması ve yine Hükümetin veya teklif sahibinin istemi üzerine komisyon çalışmasının bir yana bırakılarak işin Genel Kurul gündemine alınması yolu açık tutulurdu. Bu yolların kapalı olması, komisyon çalışmalarının yasama çalışmalarında zorunlu bir evre (Safha) olduğunu göstermektedir.

Anayasa koyucusunun, tasarı veya tekliflerin genel kurallardan önce, komisyonlardan geçmesi gerektiğini ve bunların komisyonların incelenmesinden geçirilmesinin bir yüküm olduğunu, genel ilke olarak açıkça hükme bağlamamış bulunması, bunu olağan ve kendiliğinden anlaşılabilir bir durum saymış bulunmasıyla açıklanabilir; gerçekten gerek Anayasalarda, gerek yasalarda, olağan sayılan ve tereddüt uyandırmayan umulmayan yönlerin açıkça hükme bağlanmaması da kuraldır. Gerek ülkemizde, gerekse yabancı ülkelerde yasama meclislerinin iradesini tam ve yerinde olarak açıklayabilmesinin kurul olarak komisyon çalışmalarına bağlı tutulması, iyice benimsenmiş olan ve sürekli olarak uygulanan bir ilkedir. Demek ki gerek ülkemizdeki, gerekse yabancı ülkelerdeki uygulamalar, komisyondan geçmeksizin Genel Kurulda görüşülüp kabul edilmiş olan tasan ve tekliflerde, Meclisin İradesinin tam ve doğru olarak açığa vurulmuş sayılmıyacağı ilkesine dayanmaktadır. Anayasa hükümlerinin yasama meclislerine ilişkin yerli ve yabancı gelenekleri ve uygulamalarla benimsenen zorunlukları gözönünde tutarak Anayasa koyucu tarafından konulmuş bulunduğu düşünülürse, Anayasa koyucusunun Meclis çalışmalarında komisyonları vazgeçilmez birer organ saydığını daha açıkçası Anayasa koyucusunun komisyon çalışmalarını Meclis çalışmalarının vazgeçilmez bir parçası saydığını kabul etmek, bir zorunluk olarak ortaya çıkar.

Mahkememiz, gerek yukarıda anılan 66/1 sayılı kararında, gerekse bir milletvekilinin dokunulmazlığının kaldırılması kararına karşı ileri sürülen iptal istemi üzerine verdiği 2/8/1967 günlü ve 22/22 sayılı kararda ancak ayrıık durumlarda (İstisna durumlarında) komisyon karar olmaksızın genel kurullarda işin görüşülebileceği belirlemiştir; yoksa 2/8/1967 günlü ikinci kararda, 66/1 sayılı kararda, benimsenmiş bulunan ilkenin değiştirilmesi düşünmüş değildir.

b) Yukarıki bentte söz konusu edilen 66/1 sayılı Mahkememiz kararında, Senato Genel Kurulunun çoğunluğu olmaksızın verilen bir kararla belli bir yasa tasarısının geçici komisyona yollanmış, Genel Kurulun sonradan ve Anayasa'ya uygun çoğunlukla verdiği karar sonunda usule uygun olmayarak verilen ilk kararı onaylamış bulunması durumu vardır ve bu onaylama nedeniyle komisyonun kurulmasına ilişkin geçersiz karardaki usulsüzlük giderilmiş sayılmıştır. O kararda söz konusu edilen durum, önceden verilecek yetkinin sonradan verilmiş bulunması durumudur. Burada ise içtüzük ve özellikle Anayasa'nın öngördüğü koşullara uygun olarak kurulmuş komisyon yoktur. Halbuki 66/1 No. lu kararın dayandığı olayda komisyon kuruluşunda herhangi bir usulsüzlük söz konusu edilmeyip komisyona belli bir işi incelemesi için yetki verilmiş olmasında yolsuzluk var idi

ve böyle bir yolsuzluğun sonradan verilen bir yetki ite giderilmiş sayılması hukuku uygun görülebilirdi ve görülmüştür.

E) Senatonun kuruluşunda yüksek okul müdürlerinin üye olarak bulunması sorunu:

Yasa'nın 3. maddesinde Hacettepe Üniversitesine bağlı yüksek okul müdürlerinin yasal üye olarak Senatoda bulunacağı ilkesi benimsenmiştir. Bu ilke ise Anayasa'mızın demokratik Devlet ilkesine ve üniversitelerin kendilerince seçilen yetkili öğretim üyelerinden kurulu yetkili organları eli ile yönetilip denetleneceğini buyuran 120. maddesinin ikinci fıkrası hükmüne aykırıdır. Çünkü dâva konusu yasanın herhangi bir maddesinde okul müdürlerinin secimle iş başına getirilecekleri yazılı değildir. Bunun sonucu olarak yüksek okul müdürleri atanma ile de iş basma getirilebilirler. Bu açıklamalara göre Senatonun kuruluşuna ilişkin 3. madde hükmü Anayasa'nın az önce anılan hükümlerine aykırıdır ve iptali gerekir.

C) Rektörün seçimi sorunu:

Anayasa'mızın 120. maddesinin 2. fıkrası uyarınca üniversite yöneticilerinin üniversite öğretim üyelerince seçilmesi zorunludur ve yine Anayasa'mızın 2. maddesi, demokratik devlet ilkesini benimsemiştir. Az önce anılan kuralların gereği rektörün bütün profesör ve doçentlerden oluşan bir kurulca seçilmesidir. Rektörün Senatoca seçilmesi yollu hüküm, bütün profesör ve doçentlerin Senatoda üye olmamaları dolayısıyla az önce anılan ilke ile çatışmaktadır ve seçim iki dereceli bir seçim niteliğine bürünmektedir. Ortada bir zorunluluk başka devimle kamu yararından doğan bir zoruluk bulunmadıkça iki dereceli seçim demokratik ilkeye uygun bir seçim sayılamaz.

Rektörün Senatoca seçimini haklı göstermek üzere onun seçici kurula karşı gerçekten sorumlu tutulması ve kendini seçen Senatonun etkili bir denetimi altında bulundurulması gereği ortaya atılmaktadır. Rektör Senatoca seçilmiş olmasa dahi yasaya konulacak bir hükümlerle onu denetlemek yetkisi Senatoya verilebilir ve Senatonun rektöre karşı vereceği kararlar üzerine rektöre onu seçecek olan büyük genel kurulda bir itiraz hakkı tanınabilir ve rektörün itirazının yerinde bulunmaması durumlarında, gerektiğinde, rektörün düşürülmesi için seçici kurula bir yetki tanınabilir. Özetlemek gerekirse rektörün Senatoya karşı sorumlu olması ve Senatoca etkin biçimde denetlenebilmesi için onun Senatoca seçilmiş bulunması hiç de zorunlu değildir. Bu açıklamalara göre 4. maddenin 1. fıkrasının birinci cümlesi, Anayasa'ya aykırıdır, iptal olunmalıdır.

D) Rektörün ita ve yürütme âmiri olması sorunu:

Rektörün üniversitenin bütünü bakımından ita ve yürütme âmiri olması olağandır. Ancak üniversitenin fakültelere bölünmüş bulunması bakımından fakültelerin gerek bilimsel gerekse yönetsel açıdan birer birim sayıldığı açıkça anlaşılmaktadır. Buna göre fakültelerin kendilerini ilgilendiren konularda dekanların ita ve yürütme âmiri olması zorunludur. Gerçekten, fakülte işleri bakımından, dekanın ita âmiri ve yürütme âmiri bulunmaması, bilimsel çalışmalarını destekliyen ve gelişmeyi önliyen bir etken olur. Anayasa'da üniversitelerin özerkliği ilkesi benimsenirken üniversite çalışmalarına yürütmenin herhangi bir biçimde etkili olmaması bu çalışmaların yürütmenin arzusu dışında gerçekleştirilmesi ve böylelikle bağımsız bilimsel araştırma ve çalışmaların sağlanması amacı güdülmüştür. Bir fakültenin ve üniversitenin yapacağı bütün çalışmaların plân ve yıllık programlara bağlı tutulması, Anayasa'mızın plânlı kalkınmaya ilişkin 41. maddesinin 2. fıkrasile 129. maddesi uyarınca ilke olarak benimsenmiş bulunmaktadır. Buna göre herhangi bir fakültenin plân gereklerine aykırı bir davranışını veya plân gereklerine aykırı bir giderini önlemek üzere bir takım tedbirlerin alınması düşünülebilirse de bu tedbirle hiç bir zaman çalışmalarını rektörün buyruğu altına koymak biçiminde bir sınırlandırmayı haklı gösteremez ve böyle bir sınırlandırma kama yararına dayanmadıktan başka, bilimsel çalışmalarını, üniversite içinden seçilmiş bir kişi dahi olsa, tek bir kişinin iradesine ve etkisine bağlayarak özerklikle sağlanmak

Esas Sayısı:1967/32
Karar Sayısı:1968/57

istenen ereğin gerçekleşmemesi gibi büyük bir sakınca doğurur. Türkiye Cumhuriyeti Anayasa'sına göre Devlet kuruluşu içinde herhangi bir kişiye aşırı yetki tanınmamış önemli yetkiler bir takım kurullara bırakılmıştır ve Anayasa'mızın demokratik devlet ilkesi böyle tek kişinin büyük yetkilere sahip olmasını haklı göstermez. Az önce belirtildiği gibi fakültelerin aşırı ve yersiz gider ve işlemlerine karşı bütün bunları devletin genel plân ve programları çerçevesi içinde plânlı olarak sınırlandırmak yolu üniversite senatosu için açık tutulabilir ve böyle bir gider veya işlemin yapılması durumunda senatonun bunu durdurabileceği hükme bağlanabilir. Bu yola veya benzeri bir yola gidilecek yerde rektöre bilimsel çalışmaları etkileyebilecek ölçüde aşırı yetkiler tanınarak üniversitenin özerk biçimde çalışması olanaklarının kaldırılması Anayasa'nın 120. 2. maddeleri hükümlerine aykırıdır. Bu nedenlerle 4. maddenin 3. fıkrasının 2. ve 3. cümlelerinin iptali gerekir.

SONUÇ :

Yukarıda açıklanan nedenlerden ötürü çoğunluk kararının yine yukarıda gösterilen yönlerine karşıyım.

Üye

Recai Seçkin